INTELLIGENCE INFO

ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 – 8159, Volumul 1, Numărul 2, Decembrie 2022

Puncte de vedere privind activitatea Serviciului Special de Informații după 23 august 1944

Tiberiu Tănase

Pentru a cita acest articol: Tănase, Tiberiu (2022), Puncte de vedere privind activitatea Serviciului Special de Informații după 23 august 1944, *Intelligence Info*, **1**:2, 73-89, https://www.intelligenceinfo.org/puncte-de-vedere-privind-activitatea-serviciului-special-de-informatii-dupa-23-august-1944/

Publicat online: 12.09.2022

Puncte de vedere privind activitatea Serviciului Special de Informații după 23 august 1944

Tiberiu Tănase

Rezumat

După evenimentele din august 1944, Cristescu părăseşte conducerea SSI, preluată temporar de Traian Borcescu, şef al Secţiei II Contrainformaţii. Colaboratorul lui apropiat, lt.colonelul Traian Borcescu, şeful Secţiei a II-a Contrainformaţii, fusese chemat cu câteva luni înainte la M.St.Major, unde i se ceruse cooperarea, fără ştirea lui Eugen Cristescu, la pregătirea momentului când urma să se producă marea cotitură în politica şi strategia militară a statului român. În dimineața zilei de 23 august 1944, Traian Borcescu – aşa cum a declarat ulterior – a fost informat despre cursul pe care aveau să îl ia evenimentele. La conducerea Serviciul Special de Informaţii a urmat pentru o scută perioadă între 25 august şi 19 septembrie 1944, generalul Victor Siminel care a îndeplinit funcția de director general al Serviciului Special de Informații în acest scurt interval de timp. Noul director nu a făcut altceva decât să conducă activitatea informativă şi contrainformativă a SSI în formula convenită în august 1944. La jumătatea lunii septembrie, din ordinul Comandamentului sovietic s-au sigilat aparatele de radio din dotare. În consecință, activitatea externă, precum şi legăturile între centrele Serviciului şi rezidenturile interne au fost paralizate. Este primul amestec brutal al sovieticilor în activitatea SSI. Asemenea practici se vor repeta prin arestarea abuzivă a unor cadre şi agenţi care făcuseră parte din structurile informative ale Frontului de Est.

Cuvinte cheie: Serviciul Special de Informații, 23 august 1944

Abstract

After the events of August 1944, Cristescu leaves the leadership of the SSI, temporarily taken over by Traian Borcescu, head of the II Counterintelligence Section. His close collaborator, Lt. Col. Traian Borcescu, head of the 2nd Counter-Intelligence Section, had been called a few months before to The Great General Staff, where he had been asked to cooperate, without Eugen

Cristescu's knowledge, in the preparation of the moment when it was going to produce the great turning point in the policy and military strategy of the Romanian state. In the morning of August 23, 1944, Traian Borcescu - as he later declared - was informed about the course the events would take. General Victor Siminel was in charge of the Special Intelligence Service for a brief period between August 25 and September 19, 1944, who served as general director of the Special Intelligence Service during this short period of time. The new director did nothing but lead the informative and counter-informative activity of the SSI in the formula agreed upon in August 1944. In mid-September, by order of the Soviet Command, the radio equipment was sealed. Consequently, the external activity, as well as the links between the Service centers and the internal residents, were paralyzed. It is the first brutal Soviet interference in SSI activity. Such practices will be repeated through the abusive arrest of some cadres and agents who were part of the information structures of the Eastern Front.

Keywords: Special Intelligence Service, August 23 1944

INTELLIGENCE INFO, Vol. 1, Nr. 2, Decembrie 2022, pp. 73-89
ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 - 8159
URL: https://www.intelligenceinfo.org/puncte-de-vedere-privind-activitatea-serviciului-special-de-informatii-dupa-23-august-1944/

Motto

Conducerea S.S.I. solicita Ministerului de Război *„să precizeze ce trebuie să spună Serviciul asupra activităţii sale atunci când va fi întrebat, întrucât credem că este imoral să divulgăm şi să expunem, de exemplu, pe agenţii români sau străini care au acceptat să lucreze în folosul statului român şi care azi, schimbându-se situaţia, nu mai activează. Aceştia trebuie de asemenea protejaţi, nelăsându-i să fie traşi la răspundere şi considerându-i întocmai ca pe ostaşii de pe front care au luptat până în momentul când s-a ordonat încetarea luptei”*[1].

Conducerea Serviciul Special de Informaţii după 23 August 1944

După evenimentele din august 1944, Cristescu părăseşte conducerea SSI, preluată temporar de Traian Borcescu, şef al Secţiei II Contrainformaţii. Colaboratorul lui apropiat, lt.colonelul *Traian Borcescu, şeful Secţiei a II-a Contrainformaţii,* fusese chemat cu câteva luni înainte la M.St.Major, *unde i se ceruse cooperarea, fără ştirea lui Eugen Cristescu**,** la pregătirea momentului când urma să se producă marea cotitură în politica şi strategia militară a statului român. În dimineaţa zilei de 23 august 1944, Traian Borcescu – aşa cum a declarat ulterior – a fost informat despre cursul pe care aveau să îl ia evenimenele* [2]. La conducerea Serviciul Special de Informaţii a urmat pentru o scută perioadă între 25 august şi 19 septembrie 1944, ***generalul Victor Siminel*** care a îndepinit funcţia de director general al Serviciului Special de Informaţii în acest scurt interval de timp**.**[3] Noul director nu a făcut altceva decât să conducă activitatea informativă şi contrainformativă a SSI în formula convenită în august 1944. La jumătatea lunii septembrie, din ordinul Comandamentului sovietic s-au sigilat aparatele de radio din dotare. În consecinţă, activitatea externă, precum şi legăturile între centrele Serviciului şi rezidenturile interne au fost paralizate. Este primul amestec brutal al sovieticilor în activitatea SSI. Asemenea practici se vor repeta prin arestarea abuzivă a unor cadre şi agenţi care făcuseră parte din structurile informative ale *Frontului de Est*[4].

Trebuia să se treacă astfel la o reorganizare care să corespundă acestor condiţii. Sarcina de a reorganiza SSI i-a revenit Ministerului de Război, care luase iniţiativa unui proiect de lege înaintat la 10 septembrie 1944 suveranului. Peste 4 zile regele Mihai a ***semnat Decretul-lege 158 în baza căruia Serviciul Special de Informaţii trecea de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri la Ministerul de Război***. În ce priveşte organizarea, funcţionarea şi stabilirea atribuţiilor Serviciului, acestea urmau să fie determinate prin decizie ministerială.

Colonelul Ion Lissievici povesteşte în lucrarea sa memorialistică faptul că la 12 septembrie 1944, chiar în ziua când la Moscova se parafa Convenţia de Armistiţiu între România şi Naţiunile Unite, a fost chemat de generalul Mihail Racoviţă — ministrul de Război. Cu acea ocazie i s-a adus la cunoştinţă că Ministerul de Război urmează să-i încredinţeze funcţia de director general al SSI, fapt pentru care îi lăsa la dispoziţie 10 zile pentru a se documenta în vederea reorganizării instituţiei în conformitate cu noile condiţii social-politice interne. „Începând de a doua zi — menţionează colonelul Ion Lissievici — am discutat cu fiecare şef de secţie în parte propunerile făcute şi am căzut de acord asupra unei organizări a secţiei respective cum şi a activităţii ce urma

să desfăşoare în viitor. Rezultatul acestor discuţii a fost concretizat într-o serie de scheme şi grafice, însoţite de detaliile scrise strict necesare”[5].

Conducerea Ministerului de Război a fost de acord cu noua schemă organizatorică şi cu misiunile informative fixate fiecărei secţii, fapt pentru care a elaborat decizia de numire a colonelului Ion Lissievici la conducerea *Serviciului de Informaţii* (noua denumire a SSI) trecut în subordiea Armatei, începând cu data de 20 septembrie 1944. Din păcate*, Lissievici va ocupa acest post o perioadă foarte scurtă de timp, din septembrie 1944 până în decembrie 1944, când va fi schimbat din funcţie*[6]*.*

Motivele care ţin de această schimbare sunt complexe şi au la bază noua orientare a Romaniei de după 1944 şi implicit schimbarea legăturilor cu URSS. În acest *sens,* trebuie precizat faptul că superiorii din serviciile sovietice au interzis Serviciului de Informaţii românesc orice legătură externă, procedând in acelaşi timp la numeroase arestări de cadre. Lissievici reacţionează, întocmind un raport către ministrul de război prin care prezintă situaţia "funcţionarilor timoraţi prin măsurile privative de libertate ce s-au luat de către organele sovietice", argumentând totodată că acest fapt afectează grav prestaţia şi randamentul serviciului. Din acest moment, Lissievici devine un personaj incomod, care trebuie înlăturat din structurile superioare ale serviciului.

Situația SSI după 23 august în raport cu frontul secret

În vara anului 19944, Serviciul Special de Informaţii[7] acumulase o bogată experienţă în activitatea de informaţii specifică condiţiilor dificile ale războiului[8].

Toate cadrele şi o parte dintre informatori care acţionaseră pe Frontul de Est în cadrul *Eşalonului Operativ fuseseră retrase pe teritoriul naţional şi repartizate în cadrul diferitelor secţii centrale sau la rezidenţele din Muntenia, Oltenia şi Transilvania, iar după declanşarea ofensivei de vară a trupelor sovietice au fost dispersaţi şi agenţii din Moldova şi Dobrogea.*

Rămas la comandă, ***lt.col. Traian Borcescu, şeful Secţiei a II-a contrainformaţii,*** şi-a întărit legăturile anterioare cu reprezentanţii Serviciului Englez de informaţii (Alexandru Eck şi Dan Brătianu) şi s-a prezentat apoi generalului Constantin Stănescu de la care a primit ordinul de a clarifica situaţia nou apărutelor gărzi patriotice, precum şi legăturile Partidului Comunist cu comandamentul sovietic.

Ca urmare a acestui ordin, lt.col. Borcescu care tocmai desfiinţase *„Grupa comunistă”* ce acţiona în cadrul Secţiei a II-a contrainformaţii a reînfiinţat-o sub denumirea de *„Grupa*

problemelor muncitoreşti" numindu-l ca şef pe August Rădulescu, cu misiune de a reactiva vechii informatori în problemă[9].

Pentru realizarea unei legături mai strânse între S.S.I. şi Ministerul de Război, în structura căruia fusese inclus din 29 august[10], s-a ordonat păstrarea unor relaţii informative permanente cu Secţia a II-a a Marelui Stat Major condusă de col. Runceanu Aurel.

Obligat de vidul informativ produs de ruperea frontului din Moldova şi de retragerea dezordonată a trupelor române, ***col. Runceanu a solicitat S.S.I., încă de la sfârşitul lunii august, date despre trupele sovietice (forţă, armament, direcţii de înaintare), localităţile ocupate şi legăturile lor cu organizaţiile comuniste centrale şi locale[11].***

Cu acordul ***col.Victor Siminel***, proaspăt numit şef al S.S.I., Borcescu l-a contactat pe Victor Ionescu, şeful Agenturii I-a. şi i-a ordonat *„să selecţioneze un număr de funcţionari care să participe la şedinţele Apărării Patriotice şi să intre în sediile P.C.R. pentru a culege date[12]"*. Obiectivele menţionate au fost urmărite şi de centrele teritoriale ale Serviciului care au transmis prin radiograme informaţiile culese până la începutul lunii octombrie, când, din ordinul comandamentului sovietic, au fost sigilate toate aparatele T.F.F.. ***Secţia Cifru***, condusă de col.Louis Constantinescu, preda textele decriptate col. Borcescu care le sintetiza într-o singură ***Notă.***

După verificarea acesteia de către col. Lissievici, textul era dactilografiat în trei exemplare trimise prin curieri la primul ministru, la ministrul de Război şi la Secţia a II-A a M.St.M.. Iniţial, curierii utilizaţi erau cei ai Direcţiei Secretariat a S.S.I., dar ulterior s-a apelat doar la serviciile cpt. Rusu Victor.

Informaţiile culese din Bucureşti şi împrejurimi erau centralizate la August Rădulescu, şeful *„Grupei problemelor muncitoreşti",* care la concentra într-o notă pe care o preda col. Lissievici şi care urma apoi circuitul menţionat anterior pentru informaţii din provincie.

La începutul lunii septembrie situaţia generală a S.S.I. era destul de dificilă, şeful instituţiei fiind obligat să treacă la o restructurare semnificativă şi să reducă masiv personal. Din cele douăsprezece selecţii care au funcţionat până la 23 August rămăseseră patru, personalul fiind disponibilizat în proporţie de 65%[13].

Pentru o parte din cei la cer urma să se renunţe s-a făcut propunerea să fie încadraţi la Siguranţa Generală (bugetarii).

Ca urmare a presiunilor exercitate de sovietici prin intermediul Ministerului de Război conducerea S.S.I. a trecut la rechemarea agenţilor săi din străinătate care lucrau sub acoperire diplomatică[14].

În acelaşi timp, pe plan intern, organele N.K.V.D.-ului acordau o atenţie deosebită personalului care acţionase pe Frontul de Est. Procedeul cel mai des utilizat consta în invitarea ofiţerilor şi funcţionarilor suspecţi la sediul Prefecturii Poliţiei Capitalei pentru a fi anchetaţi şi, eventual, reţinuţi. Pentru evitarea unor astfel de situaţii care aveau un efect demoralizant asupra angajaţilor, conducerea S.S.I. solicita Ministerului de Război *„să precizeze ce trebuie să spună Serviciul asupra activităţii sale atunci când va fi întrebat, întrucât credem că este imoral să divulgăm şi să expunem, de exemplu, pe agenţii români sau străini care au acceptat să lucreze în folosul statului român şi care azi, schimbându-se situaţia, nu mai activează. Aceştia trebuie de asemenea protejaţi, nelăsându-i să fie traşi la răspundere şi considerându-i întocmai ca pe ostaşii de pe front care au luptat până în momentul când s-a ordonat încetarea luptei”[15]*.

Asemenea demersuri au continuat, solicitându-se protecţia statului român pentru colaboratorii de origine rusă, ucraineană şi tătară, *„grav compromişi faţă de U.R.S.S.”*, care urmau să fie evacuaţi din Turcia şi Occident[16]. ***În acelaşi timp s-a cerut col. Nicolae Cristea, prefectul Poliţiei Capitalei, eliberarea sau trimiterea în judecată a unor funcţionari superiori ai Serviciului, arestaţi în luna septembrie (lt.col Begnescu Florin, directorul Nicolae Trohani, şeful de grupă Eugen Haralamb şi directorul Gheorghe Cristescu), cererea fiind acceptată de prefect[17].***

Trebuie precizat şi ***faptul că la sfârşitul lunii septembrie lt.col Borcescu a predat „tabelele cu toţi informatorii interni şi externi ai S.S.I. şi o serie de materiale privind pe fostul rege şi unii fruntaşi ai partidelor istorice” lui Mocsony – Stârcea, fost mareşal al Palatului, şi lui Niculescu – Buzeşti, fost ministru de Externe.***

Ulterior, Mocsony – Stârcea, a confirmat faptul că a predat la rândul său tabelele primite şi agentul englez Ivor Porter revenit în ţară după 23 August[18].

Intelligence Service a mai primit această listă şi de la lt.col. Borcescu prin intermediul agentului Georges Daurat. Motivele invocate de englezi constau în necesitatea *„de a neutraliza aceşti agenţi pentru a-i proteja de nemţi şi pentru a-i contacta şi a afla şi alţi agenţi, mai ales a U.R.S.S.”[19]*.

În acelaşi timp, însă, la solicitarea lt.col. Alexandrov, ofiţerul de legătură al Serviciului de Informaţii sovietic, ministrul de război a ordonat col. Lissievici să predea noilor aliaţi lista informatorilor lăsaţi „în conservare" de S.S.I. pe teritoriul U.R.S.S.. Lista a fost întocmită cu colaborarea col. Palius Vasile, fost şef al Agenturii Frontului de Est, utilizându-se şi date culese din arhiva S.S.I. dislocată la Joiţa şi predată apoi solicitanţilor[20].

Ca recompensă pentru „spiritul cooperant" al conducerii S.S.I., lt.col. Alexandrov a predat la solicitarea col. Lissievici câteva legitimaţii eliberate de Misiunea Militară Sovietică unor ofiţeri ai Serviciului care s-au deplasat în provincie (mr. Ionescu Anton la Ploieşti şi mr. Filimon la Craiova) pentru a culege date despre trupele sovietice. În documentele eliberate se specifică faptul că persoana în cauză va primi de la autorităţi tot sprijinul de care are nevoie[21].

La data de 19 septembrie a fost publicată în „Monitorul Oficial" legea de purificare a aparatului de stat[22]. Pentru aplicarea prevederilor acesteia a fost constituită o *Comisie specială* care, după ce a analizat în decurs de o lună fiecare caz în parte, a ajuns la concluzia că *„ nici un cadru militar nu a săvârşit fapte imputabile conform legii"*, cu excepţia a doi ofiţeri acuzaţi pentru atitudine abuzivă şi ţinută nedemnă[23].

Bătălia de pe frontul românesc al informaţiilor septembrie 1944,

La mijlocul lunii septembrie 1944, bătălia de pe frontul românesc al informaţiilor se află în plină desfăşurare. De o parte acţionau organele speciale ale guvernului sovietic (N.K.V.D., elemente ale C.C. al P.C. bolşevic care îndrumau şi controlau activitatea P.C.R. şi elemente ale Secţiei de Informaţii a M.St.M. al Armatei Roşii) împreună cu cele două ale Frontului II Ucrainean (Direcţia Politică, Secţia Contrainformaţii –K.R.O.- şi Secţia Informaţii – R.O.) şi noile structuri militarizate ale P.C.R. *(„Apărarea Patriotică"*şi *„Uniunea Patrioţilor*")[24].

De cealaltă parte guvernul Stănescu făcea eforturi de a capta interesul anglo - americanilor faţă de acţiunile evidente de comunizare a României, antrenând în activitatea de culegere de informaţii toate organele abilitate ale Statului[25]. Datorită statutului ţării de *„aliat"* al U.R.S.S. şi al P.C.R. de *„partid legal"* toate aceste acţiuni trebuiau conspirate strict pentru a se evita deteriorarea relaţiilor cu ocupanţii.

Iniţial, principalul beneficiar al fluxului informaţional a părut să fie *Intelligence Service* prin agenţii trimişi în cadrul *Misiunii militare britanice* (Ivor Porter, Guirand Georges) care beneficiau de legăturile create în timpul războiului (Dan Brătianu, lt. col. Borcescu, Gheorghe Tomaziu, Metzianu).

Un avantaj îl constituiau şi vechile relaţii anglo - române, precum şi convingerea liderilor politici de la Bucureşti că Imperiul britanic nu va abandona statele din Balcani în mâna sovieticilor.

Un prim *semnal că lucrurilor nu stăteau aşa a fost pasul înapoi făcut de englezi când S.S.I. i-a rugat să elibereze legitimaţii false, de acoperire, pentru agenţii care urmau să culeagă date de interes reciproc*[26].

Din dorinţa de a nu crea tensiuni în relaţiile cu U.R.S.S***., în cazul în care s-ar fi descoperit implicarea britanică în această problemă, într-un moment în care Londra decisese sacrificarea României şi Bulgariei pentru a păstra Grecia în sfera de influenţă occidentală*[27]*, singurii care au răspuns favorabil au fost ofiţerii O.S.S. din cadrul Misiunii militare americane conduşi de col. Frank Wissner şi mr.Robert Bishop.***

În a treia decadă a lunii septembrie situaţia situaţia operativă în planul informaţiilor se prezenta astfel: Ministerul de Război şi Marele Stat Major primeau tot mai multe semnale de la propriile organe de informaţii (Birourile statice militare ş.a.)[28] şi de la cele ale altor servicii (S.S.I., Direcţia Generală a Siguranţei ş.a.), privind cooperarea dintre Armata Roşie şi comuniştii români în vederea ocupării de către aceştia din urmă a unor poziţii cheie în administraţia centrală şi locală.

De asemenea, se manifestă o lipsă acută de informaţii privind evoluţia evenimentelor din Moldova şi Dobrogea în condiţiile răspândirii zvonurilor privind o eventuală includere a acestor provincii în structura statului sovietic.

Pentru o corectă evaluare a situaţiei conducerea statului avea nevoie de informaţii sigure. Condiţia esenţială cer trebuia îndeplinită era ca această preocupare să fie pe deplin conspirată faţă de sovietici.

Considerând că modalităţile clasice utilizate pentru atunci pe plan informativ erau riscante, generalul Racoviţă, ministrul de Război, de comun acord cu generalul Mihail, şeful M.St.M**., i-a sugerat col. Borcescu cu prilejul întrevederii din 12 septembrie la care a participat şi Dan Brătianu, agent englez revenit de la Istanbul, că Palatul regal are nevoie de informaţii despre acţiunile P.C.R. şi ale armatei sovietice, fiind necesară crearea unui organism special, total camuflat, care să poată funcţiona şi în condiţiile întăririi controlului executat de Comisia Aliată de Control (sovietică) asupra României.**

Borcescu l-a informat pe col. Siminel Victor, şeful S.S.I., despre ordinul primit dar nu i-a mai putut prezenta proiectul deoarece la comanda Serviciului a fost numit col. Lissievici (începând cu 19 septembrie)[29].

Pus la curent cu ordinul conducerii armatei, col. Lissievici a ordonat continuarea lucrărilor la proiect antrenând în această activitate şi pe col. Palius Vasile, fost comandant al Agenturii Frontului de Est şi bun cunoscător al problemelor ruseşti.

Redactat în câteva variante, proiectul Grupei Speciale a fost finalizat pe 28 septembrie şi prezentat sub formă de Notă generalului Racoviţă care l-a aprobat.

În expunerea de motive se specifică faptul că *„atât organele informative ale armatei sovietice cât şi organele Partidului Comunist şi ale N.K.D.V.-ului centralei din Moscova aflate pe teritoriul ţării acţionează în scopul determinării şi dirijării anumitor curente politice şi al creării unei reţele informative cât mai complete – cu ramificaţii chiar în departamente şi instituţii de stat – impunându-se ca serviciul nostru să dispună de elementele necesare depistării activităţii sus- menţionatelor organe”*[30].

Se raporta întocmirea unei liste cu 35 persoane cunoscătoare de limbă rusă pe care se putea conta pentru protejarea cărora Serviciul de Informaţii American era dispus să elibereze legitimaţii false. Grupa urma să fie condusă de col. Palius şi dotată cu un buget lunar de 4-5 milioane lei.

Col. Borcescu a primit ordinul de a redacta un proiect amănunţit de organizare a Grupei Speciale, timp în care s-a continuat culegerea de informaţii despre trupele sovietice şi Partidul Comunist prin mijloacele clasice, inclusiv prin trimiterea unor agenţi *„ în concediu*” în Moldova (Crăciun la Bacău şi dr. Puticiu la Piatra Neamţ), rezultatele fiind mulţumitoare.

Un fapt care a impulsionat eforturile în direcţia organizării unei structuri informative conspirate, l-a constituit ştirea că la nivelul unor ministere funcţionarii **comunicau date cu caracter secret sovieticilor**[31]**.**

În ziua de 16 octombrie, proiectul de organizare şi funcţionare a Grupei Speciale a fost terminat şi prezentat spre aprobare. Se prevedea ca noua structură informativă să fie organizată în afara serviciului, camuflată total, condusă de elemente de încredere şi cu experienţă şi să funcţioneze prin propriile ei posibilităţi.

Fiecare agent urma să lucreze pe cont propriu pentru urmărirea activităţii desfăşurate de U.R.S.S. în România şi Bulgaria prin liderii Partidului Comunist veniţi de la Moscova, prin organele N.K.D.V., K.R.O. şi R.O..

Pentru iniţiatorii proiectului era clar faptul că Uniunea Sovietică urmărea comunizarea statului român, ei încercând să afle care urmau să fie etapele, procedeele şi metodele ce trebuiau să fie aplicate pentru realizarea acestui scop.

Pornind de la beneficiile rezultate în urma colaborării cu Abwehrul, se propunea crearea unor legături cu Comandamentul Sovietic care să fie exploatate, pentru a se obţine informaţii din sursă sigură, menţinându-se în acelaşi timp colaborarea cu serviciile omologate anglo - americane[32].

De altfel, trebuie menţionat că, începând din prima jumătate a lunii octombrie, la sediul din strada Saita nr.10 aveau întruniri bisăptămânale între conducerea S.S.I. şi reprezentanţii Serviciului de Informaţii Sovietic, lt.col Alexandrov şi cpt. Carandaşev, întâlniri cu prilejul cărora sovieticii au primit date despre activitatea antifasciştilor, a ostaşilor germani din zona Călăraşi, a paraşutiştilor lansaţi în Ardeal şi a celor din Împrejurimile Otopeniului.

Totodată le-au fost predate: tabelul cu informatorii S.S.I. înainte şi după 23 August 1944 însoţite de tabele cu ordinea de bătaie a Serviciului până la şefii de birouri (inclusiv). Au existat legături de colaborare cu reprezentanţii Serviciului de Informaţii al Armatei Roşii, instalaţi în str. Şerban Vodă, cărora le-au fost predate, cu aprobarea ministrului de Război, generalul Mihail Racoviţă, formulele cernelurilor simpatice şi ale reactivilor pentru citirea lor împreună cu mostrele reactive, purtându-se discuţii şi pentru înfiinţarea unui *Centru de Informaţii româno-sovietic* la Arad.

În ceea ce priveşte legăturile cu Misiunea militară americană, agenţii S.S.I. contribuiau deja la asigurarea pazei americanilor cazaţi în Aleea Modrogan şi la Hotelul „Ambasador", precum şi ale aerodromurilor Popeşti- Leordeni şi Băneasa[33].

În realizarea celor propuse, col. Palius era sigur că va putea atrage la colaborare un membru al C.C. al P.C. al U.R.S.S. aflat la Bucureşti. De la jumătatea lunii octombrie, când mr. Bishop a început să primească câte un exemplar din ***Notele*** în care se centralizau informaţiile Grupei Speciale, relaţiile cu O.S.S. s-au intensificat[34] .

Agenţii Grupei Speciale erau sfătuiţi să închirieze câte o locuinţă conspirativă în localităţile în care erau trimişi (Bucureşti, Ploieşti, Giurgiu, Constanţa, Iaşi, Bacău, Galaţi, Craiova, Turnu Severin, Braşov, Cluj, Arad, Timişoara)[35], având totodată dreptul să recruteze 1-3 informatori verificaţi.

Col. Lissievici a aprobat proiectul pe 20 octombrie, iar gen. Racoviţă şi-a dat acceptul două zile mai târziu. Pentru conspirarea agenţilor, Lissievici şi col. Rădulescu Constantin, şeful Secţiei I Informaţii, au reluat legăturile cu O.S.S., sensibilizat deja de primirea listei cu agenţii Abwehrului din România, obţinând la începutul lunii noiembrie 1944, 35 de legitimaţii în alb[36] care au fost predate de col. Rădulescu lui Traian Borcescu. În acelaşi scop col. Rădulescu a obţinut un număr egal de legitimaţii de corespondent la ziarul „Universul" pe al cărui director, Lugojanu Ion, îl ştia[37].

Pe 11 noiembrie, col. Borcescu a prezentat spre aprobare col. Lissievici „Instrucţiunile" pe care trebuiau să le respecte agenţii speciali în misiunile ordonate.

Se urmărea starea de spirit a populaţiei; modul de comportare al trupelor sovietice, structura şi tăria acestora; relaţiile dintre armata rusă şi cea română; apartenenţa etnică a autorităţilor administrative locale (români, evrei etc.) şi modul de comportare al acestora; dacă s-au efectuat deportări ale populaţiei din regiunea respectivă; care era soarta prizonierilor români, unde se aflau şi tratamentul aplicat; eventualele lipsuri alimentare; rechiziţii şi însămânţări de toamnă; dacă există un curent separatist în zonă; dacă există o Republică Moldovenească cu sediul la Iaşi.

Datele obţinute trebuiau consemnate sumar, urmând să fie detaliate la întoarcerea în Capitală. Totodată, col. Lissievici ordona memorarea acestor „Instrucţiuni2 pentru evitarea deconspirării[38].

Iniţial col. Palius a fost desemnat să asigure încadrarea în Grupa Specială a foştilor funcţionari din agentura Frontului de Est şi a acelora din Biroul de studii al acestui front. După ce acesta a predat Serviciului de Informaţii American lista celor menţionaţi anterior, col. Lissievici a luat decizia să renunţe la acest plan, redistribuind agenţii respectivi în cadrul Serviciilor centrale şi teritoriale şi îndepărtându-l treptat pe col. Palius de la conducerea Grupei. În locul lui a fost numit directorul Nicolae Trohani, care îi fusese adjunct[39], sub coordonarea col. Borcescu Traian.

Ultima acţiune operativă a col. Palius a constat în deplasarea efectuată în perioada 10-17 noiembrie la Sibiu şi Timişoara pentru organizarea personalului din fostul Eşalon Operativ, care a fost redistribuit la aceste centre, în vederea culegerii de informaţii specifice Grupei Speciale[40].

În cadrul instruirii făcute de col. Borcescu şi col. Rădulescu, agenţii au fost sfătuiţi „ *să nu aibă nimic asupra lor, atât în ceea ce priveşte misiunea de executat, cât şi datele obţinute în cursul acesteia. Informaţiile era necesar să fie culese prin acţiune personală, făcând uz de propriile lor observaţii, şi*

prin discuţii cu populaţia locală, iar la nevoie să se folosească de carnetul de corespondent de presă ce le-a fost pus la dispoziţie. Redactarea rezultatelor trebuia să se facă după înapoierea în misiune"[41].

Pentru agentul special ce trebuia să place la Constanţa, col. Rădulescu a redactat Instrucţiuni distincte solicitând obţinerea de date privind starea de spirit a populaţiei din Cadrilater, situaţia economică din Bulgaria de Sud-Est, situaţia armatei şi flotei bulgare din aceeaşi zonă, precum şi studierea posibilităţilor de reinstalare la Constanţa a Centrului S.S.I. retras după 23 August 1944.

Agenţii trimişi în Moldova au fost dotaţi cu buletinul de identitate real, cu bilete de voie (permisii), primind şi câte o legitimaţie de corespondent la ziarul „Universul" şi una de membru al Misiunii militare americane[42].Ei s-au reîntors fără probleme din misiune la sfârşitul lunii noiembrie, predându-i lt.col. Borcescu datele culese.

Agentul Siliştenu, a cărui misiune la Constanţa era mai dificilă, a primit un buletin de identitate fals, procurat prin Secţia a II-a c.i. a S.S.I. de la Prefectura Poliţiei Capitalei, un livret militar cu ordin de lăsare la vatră, completat cu complicitatea col. Mălinescu, comandantul Regimentului 1 Grăniceri, un carnet de corespondent de presă (nr. 341/1944) de la ziarul „Universul", în calitate de corespondent regional, şi o scrisoare de recomandare pentru un comerciant important cu legături în lumea portuară. După câteva tentative nereuşite agentul a ajuns la Constanţa, iar la întoarcere a reconstituit din memorie un plan topografic al oraşului, inclusiv coasta maritimă, pe care a indicat locul aproximativ unde se executau lucrări de fortificaţii[43].

La sfârşitul lunii noiembrie, activitatea de culegere a datelor specifice ***Grupei Speciale*** **atinsese parametri maximi. Informaţiile trimise de agenturile şi centrele informative din ţară prin curieri, precum şi cele aduse de agenţi speciali erau centralizate şi prelucrate de col. Rădulescu Constantin, col. Popovici Anton sau de directorii Trohani Nicolae şi Becescu Florin, notele rezultate fiind verificate de col. Lissievici. Cele trei exempare dactilografiate pe hârtie albă, fără antet, erau expediate la Ministrul de Război prin col. Lissievici, la Secţia a II-a a Marelui Stat Major, personal col. Runcescu Aurel sau lt.col Vasiliu, prin Vlădeanu Barbu şi la Serviciul** de Informaţii American prin col. Rădulescu Constantin. De la caz la caz un exemplar al notei ajungea la Ministerul de Interne prin fostul judecător Gheorghe Mihai[44]. Plombpagina utilizată la multiplicare era păstrată sub cheie sau distrusă de directorul Trohari[45]. Col. Rădulescu preda plicul cu nota respectivă curierilor Misiunii militare americane care veneau la S.S.I. (adjutantul Uxkul Carol, plt. Popa şi slt. Oroveanu Matei). Pentru transmiterea datelor

americanii foloseau serviciile curierului diplomatic şi pe cele ale postului de radioemisie aflat în subsolul Băncii Naţionale[46].

Unele informaţii erau oferite şi Serviciului de Informaţii Englez pe filiera directorului Trohani – *col. Gibsonar Archibald*[47].

Plata agenturilor care făceau parte din Grupa specială se făcea din fondurile speciale ale Ministerului de război. În acest scop erau alocaţi cca. 4 milioane de lei lunar la cere se adăuga şi o subvenţie din partea Serviciului de Informaţii American. Col. Lissievici afirma că americanii au preluat în totalitate agentura diurnistă în cadrul agenturii Frontului de Est[48]. Agenţii principali care acţionau în Bucureşti primeau cca 100.000 lei (col. Palius, directorul Trohani ş.a.), iar cei din provincie minimum 40.000 lei din banii Ministerului de Război. Şefii S.S.I. implicaţi în acţiune mai primeau 200-300.000 lei din subvenţia americană[49].

În virtutea atribuţiilor şi drepturilor cuvenite funcţiilor deţinute, despre activitatea ***Grupei Speciale*** au avut cunoştinţă generalii Racoviţă, Creţulescu şi Negulescu, care, în calitate de miniştri de Război, aprobau fondurile băneşti necesare, generalii Mihail, Rădescu şi Stănescu , foşti şefi ai Marelui Stat Major, precum şi col. Runceanu Aurel, şeful secţiei a II-a a M.St.M şi subordonatul acestuia, lt.col. Vasiliu, şeful Biroului 2 c.i., care primeau notele de la S.S.I.[50].

Generalul Racoviţă a ordonat col. Lissievici să refacă şi legătura radio cu rezidentul S.S.I. Decebal Celea de la Istanbul.

În acest sens, Lissievici s-a întâlnit de câteva ori cu Gibson şi au convenit un sistem de codificare, transmisia urmând să se facă cu aparatura S.S.I. ce urma să fie instalată în localul Şcolii superioare de război. Mesajele proveneau de la gen. Racoviţă, iar Celea, după recepţia lor la Istanbul, urma să le predea col. Castelaine[51]. Se pare că această soluţie a eşuat.

La sfârşitul lunii noiembrie, col. Lissievici a înaintat ministrului subsecretar de stat pentru armata de uscat, gen. Ilie Creţulescu, memoriu în care descria greutăţile întâmpinate în culegerea de date, dificultăţi datorate faptului că informatorii utilizaţi au aflat că numele lor sunt cunoscute la Ministerul de Externe şi la Palat deoarece figurau pe listele predate de col. Siminel Victor acestor instituţii la ordinul gen. Racoviţă comunicat verbal prin lt. col. Borcescu Traian[52].

Cu toate acestea, activităţile informative specifice Grupei Speciale au continuat până în martie 1945 când au fost arestaţi şefii secţiilor operative din S.S.I.. Între timp, pe 24 decembrie col. Lissievici cedase locul de director colonelului Săvoiu Gheorghe, iar col. Palius Vasile plecase pe front pentru a dispare definitiv din peisajul informativ românesc.

Notele privind activitatea P.C.R. şi mişcările trupelor sovietice au continuat să fie redactate şi expediate factorilor de decizie ai statului şi Misiunii militare americane[53], ceea ce demonstrează că mecanismul a rămas funcţional şi noii şefi şi-au sumat riscurile de rigoare.

Analizând faptele prezentate, concluzia care s-ar putea desprinde ar fi următoarea: **împreună cu alte instituţii ale statului român (Siguranţa Generală, Secţia a II-a din M.St.M. ş.a.) S.S.I. a asigurat organelor supreme ale puterii un flux continuu de date şi informaţii privind acţiunile desfăşurate în cooperare de ocupanţii sovietici şi Partidul Comunist în vederea instaurării în România a unei societăţi după modelul bolşevic.** ***Organizarea Grupei Speciale a însemnat mai mult un sprijin psihologic şi financiar acordat personalului din fosta Agentură a Frontului de Est, de altfel cel mai bine pregătit în problemele sovietice, antrenat într-o activitate deosebit de periculoasă în condiţiile de atunci.***

Actuala lipsă de date certe referitoare la soarta acestor oameni după 6 martie 1945 nu ne poate permite decât să sperăm că nu au sfârşit într-un lagăr siberian, ci au reuşit să se refugieze în Occident. **Spre deosebire de ei, restul personalului S.S.I. a făcut cunoştinţă cu regimul penitenciar naţional, indiferent de gradul sau funcţia pe care au deţinut-o[54].**

Anexa

Directorii S.S.I. în anul 1944

- Eugen Cristescu 12 noiembrie 1940-23 august 1944 Director al Serviciului Secret de Informaţii

- Traian Borcescu (23-26 august 1944) Director General interimar

- Victor Siminel (25 august 1944 - 20 septembrie 1944) Director general al S.S.I. (Serviciul Special de Informaţii)

- Ioan Lissievici 25 septembrie (1944-25 decembrie 1944) Director general al S.S.I. (Serviciul Special de Informaţii)

- Gheorghe Săvoiu (25 decembrie 1944 - 6 martie 1945) Director general al S.S.I. (Serviciul Special de Informaţii)

Bibliografie

- Expunere asupra Serviciilor de Informaţii ale Armatei. Istoric, întocmit în 1934 de Mihail Moruzov, în Mihail Moruzov şi frontul secret, Editura Elion, Bucureşti, 2004;
Cristescu Eugen, Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii, în Cristian Troncotă,

Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete româneşti. Memorii (1916¬1944), mărturii, documente, prefaţă de Dan Zamfirescu, Editura R.A.I., Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, f.a., p. 131-223;

- Cristian Troncotă, Omul de taină al mareşalului, Editura Elion, Bucureşti, 2005.
- Cristian Troncotă, Torţionarii. Istoria serviciilor de informaţii şi securitate ale regimului comunist din România (1948-1964), Editura Elion, Bucureşti, 2006.
- Cristian Troncotă, Duplicitarii. O istorie a serviciilor de informaţii şi securitate ale regimului Comunist din România (1965-1989), Editura Elion, Bucureşti, 2003.
- Cristian Troncotă, România şi frontal secret 1859-1945, Bucureşti, Editura Elion 2007.
- Tănase Tiberiu, Serviciile de informaţii româneşti în timpul primului râzboi mondial în revista Historia nr. 78, iunie 2008, pp. 26-33.
- Tănase Tiberiu, SSI în timpul celui de al II lea Râzboi Mondial- adaptarea la conditiile de război, în revista Historia nr. 80, august 2008, pp.32-38.
- Tănase Tiberiu - Serviciile secrete in timpul celui de-al doilea Război Mondial http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/serviciile-secrete-n-timpul-celui-al-ii-lea-r-zboi-mondial
- Tănase Tiberiu , Personalităţi ale frontului secret în istoria serviciilor de informaţii româneşti în Ion Lissievici - Intelligence nr 19 martie-mai 2011.
- Tiberiu Tănase, Ioan Codruţ Lucinescu - Academia Nţională de Informaţii Mihai Viteazul , Mărturii importante despre momentul 23 august 1944 din Memoriul de activitate al lt.col. Traian Borcescu, şeful Secţiei a II Contrainformaţii din cadrul Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.) director general-interimar al S.S.I. (23-26 august 1944), Revista Intelligence nr 28,dec 2014 - martie 2015, pp. 56-62.
- Cristescu Eugen, Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii, în Cr. Troncotă, Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete româneşti. Memorii (1916-1944), mărturii, documente, prefaţă de Dan Zamfirescu, Editura R.A.I., Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, f.a., p. 131-223;
- Lissievici, Ion, Amintirile unui fost lucrător în serviciul de Informaţii al statului, în Cr. Troncotă, Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944), Editura Nemira, Bucureşti, 2003;
- Pavel Moraru, Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991) – dicţionar, editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 304-312
- Colonel dr. Lionede Ochea, Serviciul special de informaţii al României pe frontul de vest 1940-1944.

Note

[1]ASRI , Fond penal, dosar nr.25374,vol.16,p.262.

[2] *T*raian Borcescu, şeful Secţiei a II Contrainformaţii din cadrul Serviciului Special de Informaţii (SSI) director general-interimar al *S.S.I.* (23-26 august 1944**),** Vezi *Mărturii importante despre momentul 23 august 1944 din Memoriul de activitate al lt.col***.** *Traian Borcescu, şeful Secţiei a II Contrainformaţii din cadrul Serviciului Special de Informaţii (SSI) director general-interimar al S.S.I. (23-26 august 1944***),** autori dr. Tiberiu Tănase , cercetator dr Ioan Codruţ Lucinescu – Academia Nţională de Informaţii Mihai Viteazul ,*Mărturii importante despre momentul 23 august 1944 din Memoriul de activitate al lt.col.* Revista Intelligence nr 28,dec 2014 –martie 2015,pp. 56-62 .

[3] Apoi primește alte însărcinări importante: șef al delegației militare a Înaltului Comandament Român în Comisia de redactare a Armistițiului, șef al Comisiei militare române de legătură cu Comisia Aliată de Control, iar din septembrie 1947 este consilier militar în Comisia Interministerială pentru executarea Tratatului de Pace, funcție pe care o deține până la trecerea sa în cadrul disponibil (1 ianuarie 1948).

[4] Cristian Troncotă*, România şi frontal secret* 1859 – 1945**,** Editura Elion 2007,p.269.

[5] Lissievici, Ion, *Amintirile unui fost lucrător în serviciul de Informaţii al statului*, în Cr. Troncotă, *Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944)*, Editura Nemira, Bucureşti, 2003;

[6] Ioan Lissievici- **Director general al SSI (Serviciul Special de Informaţii) 25 septembrie 1944 – 25 decembrie 1944 vezi ,Tănase Tiberiu, Personalităţi ale frontului secret în istoria serviciilor de informaţii româneşti în Ion Lissievici - Intelligence nr 19 martie- mai 2011.**

[7] În continuare se va utiliza forma S.S.I. , cu prezicerea că, de la 24 octombrie 1944, a fost instituită denumirea de Serviciul de Informaţii (S.I.)

[8] Cristian Troncotă, ***Eugen Cristescu - Asul serviciilor secrete româneşti***, Bucureşti,1994.

[9] **A.S.R.I**., Fond Penal, dosar nr.25374, vol.1, p.210.

[10] **Idem**, Fond documentar, dosar nr.9060, vol.3,p.514.

[11] **Idem,** Fond documentar, dosar nr.25374,vol1,f.209-228.

[12] **Ibidem.**

[13] **Idem,** Fond documentar, dosar nr. 9060, vol.3, p.536-538

[14] **Ibidem**,p.535.

[15] **Idem**, Fond penal, dosar nr.25374,vol.16,p.262.

[16].**Ibidem**, p.96.

[17] **Idem**, Fond documentar, dosar nr.9060, vol.3,p.560

[18] **Idem**, Fond penal, dosarul nr.25 374, vol.32,p.218.

[19] **Ibidem**, vol.2, p.67

[20] **Ibidem,** vol.15,p.178.

[21] Ibidem, vol.4, p.348 şi vol.36, p.272.

[22] Ibidem, p.561-563

[23] Ibidem, vol.15, p.391-392.

[24] Ibidem, vol.4, p.348.

[25] Ibidem, vol.15.p.391-392

[26] Ibidem, vol.32, p.218

[27] André Fontaine, **Istoria războiului rece**, vol.1, Bucureşti, 1992, p.276.

[28] **A.S.R.I.,** Fond penal, dosar nr.25374, vol.17, p.131.

[29] **A.S.R.I.,** Fond penal, dosar nr.25374, vol.4, p.211 şi vol.36, p.250.

[30] **Ibidem**, vol.28, p.2-3.

[31] **Ibidem**, vol.4, p.178.

[32] Ibidem, vol.3, p.110-115.

[33] Ibidem, vol.4,p.180-181.

[34] Ibidem, vol.28,p.30.

[35] Ibidem, vol.1, p.10.

[36] Ibidem, vol.4, p.243. Legitimaţiile aveau formă dreptunghiulară, fiind formate din 3 coperte care prin suprapunere formau un carnet. Pe fiecare copertă, sub antetul Misiunii militare americane, un text scris în limbile română, engleză şi rusă arăta că posesorul legitimaţiei se afla în serviciul *Comisiei Aliate de Control*, cerându-se tot concursul autorităţilor locale.

[37] **Ibidem**, vol.4, p.376. Legitimaţiile aveau două coperte de culoare galbenă. În interior exista fotografia şi semnătura posesorului peste care se aplicase ştampila administraţiei şi un text care confirma că respectivul este corespondent de presă la ziarul „Universul”.

[38] Ibidem, vol.3,p.127.

[39] Ibidem, p.378.

[40] Ibidem, vol.7, p.240 şi vol.28, p.32-33.

[41] Ibidem, vol.4, p.305.

[42] Ibidem, vol.4, p.393, vol.17, p.237 şi vol.36, p.313.

[43] Ibidem, vol.17,p.14, vol.6,p.267 şi vol.28, p.34.

[44] Ibidem, vol.17, p.304.

[45] Ibidem, vol.17,p.193.

[46] Ibidem, p.179.

[47] Ibidem, vol.17,p.180 şi vol.28, p.32.

[48] Ibidem, vol.4, p. 268 şi vol.36, p.222.

[49] Ibidem, vol.28,p.36.

[50] Ibidem, Vol.17, p.223, şi urm.

[51] Ibidem, vol.4, p.191 şi 225.

[52] Ibidem**,** p.276.

[53] Cristian Troncotă, *Aspecte ale bătăliei desfăşurate pe frontul secret al informaţiilor înainte de instaurarea guvernului Petru Groza,* în volumul „6 Martie 1945. Începuturile comunizării României”, Bucureşti, 1995.

[54] **A.S.R.I**., Fond penal, dosar nr. 25374, vol.10, p.72-77.